

Spolok Živena

Od druhej polovice 18. storočia sa postupne na Slovensku začali rozvíjať spolky ako dobrovoľné združenia obyvateľov. Ich hlavnou úlohou a cieľom bolo rozvíjať národné povedomie a šíriť osvetu.

Medzi významné spolky patril aj spolok Živena:

- Ženský spolok Živena bol založený 4. augusta 1869 v Turčianskom Svätom Martine v súvislosti s národnoobrodeneckými snahami Slovákov v 19. storočí.
- Pri jeho zrode stál mladý redaktor Ambro Pietor, inšpirovaný skúsenosťou z Prahy, ktorý vyzval 2. júna 1869 na stránkach Pešťbudínskych vedomostí slovenskú verejnosť na založenie spolku, ktorého cieľom by bolo vzdelávanie slovenských žien.
- Udalosti založenia uvedeného spolku mali veľmi rýchly spád.
- Ešte v júni 1869 v uvedených novinách vyšlo pozvanie na ustanovujúce zhromaždenie spolku Živena.
- Na pozvánke bol podpísaný napríklad Viliam Paulíny-Tóth, Ambro Pietor, Martin Čulen a Mikuláš Ferienčík.

Zakladanie spolku Živena:

- 12. júna 1869- Návrh stanov „Živeny“, spolku slovenských žien, bol uverejnený v Pešťbudínskych vedomostiach.
- Zakladajúce zhromaždenie sa konalo 4. augusta 1869 v rámci matičných slávností.
- Viedol ho vtedajší podpredseda Matice slovenskej V. Paulíny-Tóth a prvou predsedníčkou spolku sa stala Anna Pivková.
- Za členky sa hneď na mieste prihlásilo 73 žien.
- 18. mája 1870 - potvrdenie spolku s názvom „Živena“, dobročinný spolok slovenských žien a sídlom v Turčianskom Sv. Martine.
- 1883 - po úprave stanov bol názov pozmenený na „Živena,“ vzdelávateľný a dobročinný spolok slovenských žien.
- Členovia spolku používali v oficiálnej korešpondencii aj skrátený názov „Živena“, spolok slovenských žien (uvedený v záhlaví úradných tlačív spolku).

Činnosť spolku Živena:

- Uvedený spolok zohrávala na Slovensku významnú úlohu najmä po zatvorení Matice slovenskej a troch slovenských gymnázií.
- Živena zostala v podstate jediným fungujúcim slovenským spolkom.

Členovia spolku prišli postupne s viacerými návrhmi, ktoré by pomohlo slovenským ženám a celej slovenskej spoločnosti:

- Navrhli zriadenie vzdelávacieho dievčenského ústavu v slovenskom jazyku - u uhorskej vlády bol nepriechodný.
- Navrhli zriadenie školy, kde by sa slovenské dievčatá učili predmety ako varenie, ručné práce a vedenie domácnosti v rodnej reči.
- Návrh na zriadenie uvedenej školy bol trikrát (1874, 1899 a 1900) odmietnutý.
- Spolok sa preto začal venovať napr. aktivitám ochotníckych divadiel, práci martinského spevokolu, publicisticko-vydavateľskej činnosti, propagácii a prezentácii domácej práce žien - najmä výšiviek.

1887 - konala sa prelomová, mimoriadne úspešná výstava slovenských výšiviek v Martine.

Od roku 1895 - zbieranie slovenských krojov (spolupráca s Muzeálnou slovenskou spoločnosťou).

Almanach Živena a časopis Dennica:

- Na šírenie osvety a vzdelania medzi slovenskými ženami slúžili Almanach Živeny (od 1872), prvý ženský časopis Dennica (od 1898) a Letopisy Živeny (od 1896).
- V období, kedy predsedníčkou spolku bola Elena Maróthy-Šoltésová, začala Živena vydávať vlastný literárny a spolkový časopis Živena.
- Vychádzal od roku 1910.

Po vzniku 1. ČSR:

Vznik Československej republiky (1918) priniesol aj slovenským ženám novú kvalitu a podmienky na prácu. V československom parlamente do roku 1920 pracovalo osem poslankýň, po voľbách pribudlo ešte päť.

- Medzivojnové obdobie pre Živenu umožnilo konečne naplnenie jej polstoročného snaženia - zriadenie škôl pre dievčatá a ženy.
- Zmenila sa práca a vnútorná štruktúra spolku, vznikali miestne odbory a dievčenské školy v slovenských mestách.
- V roku 1921 bolo 30 odborov, desať dievčenských škôl a pribúdali ďalšie, v Prešove vznikla škola pre ženské povolania na výchovu dievčat (1927).

- Zvyšoval sa dôraz na sociálnu prácu - školili sa pracovníčky a inštruktorky kurzov pre ženy.
- Popri varení a šití to boli kurzy o výchove, domácom hospodárstve, hygiene pre matku a dieťa, rady k voľbe povolania i o možnostiach domácej výroby.
- Úsilie Živeny smerovalo k založeniu jaslí pre pracujúce ženy, prvé otvorili 28. októbra 1922 v Martine a dlho boli jediné.

1919- založenie vlastnej školy Živeny pre ženské povolania v Turčianskom sv. Martine a rodinnej školy v Kremnici (od roku 1921 prešli pod štátnu správu).

Po roku 1920 - poradcom Živeny sa stal školný radca František Mareš (riaditeľ brnenskej dievčenskej školy Vesna).

1921 - Živena mala 30 odborov a desať dievčenských škôl.

28. októbra 1922 - Živena založila prvé jasle na Slovensku pre pracujúce ženy v Martine (dlho boli jediné).

1923- pod vedením F. Plamínkovej vznikla nepolitická organizácia Ženská národná rada, ktorá združovala cca 50 ženských organizácií. Živenu zastupovala pani Margita Paulíny-Pálková.

9. augusta 1923 - zásluhou E. M. Šoltésovej otvorili v Turčianskom sv. Martine Ústav M. R. Štefánika, v ktorom začala „Dvojročná škola pre vzdelanie pracovníc vo verejnom zdravotníctve, pečlivosti o mládež a ľudovýchovu“ (od 1926 aj s internátom pre žiačky).

Obdobie druhej svetovej vojny:

- Vznik vojnového slovenského štátu znamenal pre Živenu krok späť.
- Musela zredukovať svoj program, vláda poverila sociálnou prácou ženy v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane.
- Medzi poslancami slovenského snemu nebola ani jedna žena, oficiálna propaganda i kroky vlády zatlačali ženy späť k sporákom, objavili sa snahy diferencovať vzdelávanie dievčat a chlapcov. Vláda dokonca žiadala, aby sa Živena premenovala na spolok evanjelických žien.
- Aktívna bola práca členiek Živeny počas Slovenského národného povstania - organizovali zbierky šatstva a potravín, pracovali v lazaretoch a nemocniciach, mnohé bojovali v horách.
- V roku 1948 vznikol ako Národopisná skupina Živeny umelecký súbor Lúčnica.

Po roku 1948:

- Po komunistickom prevrate sa spolok po mnohých rokovaní spojil so Zväzom slovenských žien.
- Tak sa skončilo samostatné pôsobenie Živeny na Slovensku.

Súčasnosť:

- Až v roku 1990 po 40-ročnej prestávke obnovila svoju činnosť na základe výzvy spisovateľky Hany Zelinovej.
- Znovuzaložená Živena nadväzuje na svoje osvedčené tradície a prispôsobuje ich podmienkam, požiadavkám a potrebám dnešných slovenských žien.
- Živena chce zostať nadstraníckym a nadkonfesijným spolkom a združovať ženy bez ohľadu na ich stranícku príslušnosť alebo vierovyznanie.

27. december 1989 – Hana Zelinová uverejnila výzvu „Vstávaj Živena, už je čas“ v denníku SMENA.

31. marca 1990 – ustanovujúce valné zhromaždenie Živeny, spolku slovenských žien v Martine, prijatie nových stanov.

15. apríl 1990 - Registrácia Živeny, spolku slovenských žien, Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky.

Zopakujte si:

1. Vysvetlite význam postavenia spolku Živena v slovenských dejinách.
2. Uvedte významné medzníky v histórii uvedeného spolku.
3. Charakterizujte súčasné postavenie spolku Živena.

Použitá literatúra:

BARTL, J. a kol.: Národné dejiny pre 2. ročník gymnázií. 2. vyd. 2006. SPN. Bratislava. ISBN80-10-00963-6
PRAVDOVÁ, Z.: Dejepis – nová maturita. 1. vyd. 2005. Príroda. Bratislava. ISBN 80-07-01366-0
http://www.ecav.sk/?p=info/INFHist%C3%B3ria/udalosti/najstarsi_slovensky_zensky_spolok_Zivena_ma_140_rokov

Súkromné materiály autorky